

УДК 343

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Ольга ПАСЬКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки факультету № 3
Одеського державного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The author considered the system of training future workers of the National police, which includes pre-university, university and post-university training. Much attention is focused on the study of the first two stages as initial levels of development and a highly qualified staff. The periods of vocational work, because it is an important aspect preparatory especially for future employees of the National police. Also emphasizes the educational training of future police officers, which consists of the following areas form the educational process: learning (lectures, seminars, workshops and business games), educational, practical and self-training.

Key words: readiness, competence, pre-university, high school, after the high school level.

АНОТАЦІЯ

Автором розглянута система підготовки майбутніх працівників Національної поліції, яка включає в себе довузівську, вузівську та післявузівську підготовку. Велику увагу зосереджено на дослідженні перших двох етапів як початкових ланках розвитку та формування висококваліфікованих працівників. Визначено періоди профорієнтаційної роботи, оскільки вона є важливим аспектом довузівської підготовки, особливо для майбутніх працівників Національної поліції. Також наголошується на навчальній підготовці майбутніх поліцейських, що складається із таких напрямів організації навчального процесу: навчальний (лекційні заняття, семінарські, практичні заняття та ділові ігри), виховний, практичний та самостійна підготовка.

Ключові слова: готовність, компетентність, довузівський, вузівський, післявузівський рівень.

Постановка проблеми. Готовність працівників поліції до професійної діяльності здебільшого залежить від рівня підготовки, яку вони отримують під час навчання у ВНЗ МВС, оскільки вища освіта є суттєвим фундаментом подальшого професійного шляху особи, який постійно слід удосконалювати і підвищувати. Саме від цього залежить подальший професійний шлях працівника.

Актуальність теми. Питання підготовки фахівців для органів внутрішніх справ є пріоритетним у сучасних умовах, особливо це пов'язано із прийняттям нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [1], який велике значення надає компетентності особи, яка здобуває вищу освіту. Відповідно, особа може бути компетентною у своїй сфері, але неготовою на високому професійному рівні виконувати професійні обов'язки. Тому готовність, безумовно, пов'язана із компетентністю та взаємообумовлює її.

Питанням особливостей підготовки працівників поліції займалися К.А. Абульханова-Славська, В.О. Алаторцев, Б.Г. Анан'єв, Ф.О. Генон, А.О. Деркач, М.І. Д'яченко, Ю.М. Забродін, Є.П. Іл'їн, Л.О. Кандибовіч, І.С. Кон, В.А. Крутецький, Н.Д. Левітов, О.М. Леонт'єв, І.О. Машук, Ф.Т. Михайлів, Л.С. Нерсесян, А.Ц. Пуні, В.Н. Пушкін, В.В. Столін, Д.М. Узнадзе, В.Д. Шадріков, О.М. Цільмак, С.І. Яковенко та інші вчені.

Ми підтримуємо точку зору О.М. Цільмак [2], яка визначає необхідність комплексного поєднання теоретичного і практичного навчання для формування та розвитку у курсанта професійно-психологічної готовності до правоохоронної діяльності. На сучасному етапі реформування відомчої освіти недоцільно обмежуватися вдосконаленням викладання окремих дисциплін з правової, тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та інших видів підготовки. Необхідно здійснювати комплексну інтегральну підготовку курсантів, при цьому раціонально використовувати міждисциплінарні зв'язки, поєднуючи їх на конкретних навчальних заняттях для формування в них ін-

шого найбільш якісного рівня професійно-психологічної готовності до правоохоронної діяльності.

Так, Ф.К. Думко, Г.Є. Запорожцева [3] та Л.І. Казміренко [4] готовність розглядають у контексті професійно-психологічної підготовки працівників як результат психолого-педагогічного забезпечення.

У науковій літературі більшості вчених визначають необхідність підвищення рівня якості освіти у вищій школі системи МВС, проте не визначають чіткий алгоритм підготовки відповідно до певних видів готовності.

Отже, **метою статті** є розгляд системи підготовки працівників Національної поліції.

Новизна наукового дослідження полягає у системності розгляду системи підготовки працівників національної поліції, що включає стадії довузівської, вузівської та післявузівської підготовки.

Методологічне або загальнонаукове значення полягає у необхідності забезпечення якісної підготовки працівників Національної поліції ВНЗ МВС України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим аспектом під час формування готовності майбутніх поліцейських до професійної підготовки є високий рівень освіти, який курсанти отримують під час навчання у ВНЗ.

У молодих слідчих, які тільки отримали вищу освіту (як правило, це особи зі стажем роботи від одного до п'яти років), виникають певні труднощі із застосуванням знань, які вони отримали під час навчання у ВНЗ на практиці. Особливо це пов'язано із відсутністю навиків у методиці розслідування матеріалів кримінальних справ та правильністю складання процесуальних документів.

З метою якісної підготовки фахівців для МВС слід визнати доцільність безперервної підготовки працівника, оскільки особа повинна завжди розвивати та удосконалювати свої знання, вміння та навички. Так, наприклад, у Рекомендаціях міжнародної організації праці «Про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперерв-

не навчання» № 195 [5] визначено, що освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання роблять істотний внесок у забезпечення інтересів окремих громадян, підприємств, економіки і суспільства загалом, особливо враховуючи винятково важливий виклик, пов'язаний з досягненням повної зайнятості, викоріненням бідності, забезпеченням соціальної інтеграції та сталого економічного зростання в умовах глобальної економіки.

Крім того, у ст. 2 Рекомендацій міжнародної організації праці «Про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання» № 195 надається визначення терміна безперервного навчання, що охоплює всю навчальну діяльність, яка здійснюється протягом всього життя для розвитку компетентності та кваліфікації.

У вказаному міжнародному акті також надається визначення компетентності, яка охоплює знання, навички та виробничий досвід, що застосовуються і удосконалюються в конкретних умовах. На нашу думку, таке визначення не у повному обсязі надає змістовну характеристику терміна «компетентність», оскільки вона повинна в себе включати, окрім знань, навичок і досвіду, вміння, мотивацію, індивідуально-типологічні властивості й професійно значущі якості.

Отже, система підготовки фахівців у ВНЗ МВС пов'язана із необхідністю безперервної підготовки працівників органів досудового розслідування і охоплює три етапи: довузівський, вузівський та післявузівський.

Довузівський етап включає в себе правовиховну, правоосвітницьку, профорієнтаційну підготовку.

Довузівський етап характеризується попередньою обізнаністю майбутніх абітурієнтів із професійною діяльністю правоохоронних органів.

Правоосвітня та правовиховна підготовка спрямована на правове виховання учнів.

Профорієнтаційна підготовка сприяє обізнаності молоді щодо певних видів професій з метою обрання вірного професійного шляху.

Профорієнтаційна підготовка регламентується Конвенцією про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів № 142 [6], Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Ради з питань професійної орієнтації населення» від 21 січня 2009 року № 28 [7], Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» від 17 вересня 2008 року № 842 [8], Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації» від 27 січня 2010 року № 150-р [8].

Відповідно до ст. 3 Конвенції про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів № 142 [6] кожний член Організації поступово розширює свої системи професійної орієнтації і системи професійної інформації щодо зайнятості з метою забезпечення того, щоб всебічна інформація та якомога ширша орієнтація були доступні дітям, молодим людям і дорослим, враховуючи відповідні програми для осіб з фізичними й розумовими вадами.

Таким чином, визначасмо, що профорієнтаційна підготовка є важливим аспектом довузівської підготовки, оскільки професію поліцейського молоді пов'язує з романтикою. У зв'язку з цим виникає значна кількість проблем серед молодих фахівців, які розчаровуються у своїй професії. Звичайно, майбутні правоохоронці вбачають у професії тільки героїчні перемоги над злочинцями, а інший бік правоохоронної діяльності (небезпечність для життя та здоров'я, робота в екстремальних ситуаціях, прийняття швидких вірних рішень, від яких іноді можуть залежати життя людей, виїзди на місце скоєння злочинів, безпосередній контакт із правопорушниками, кропітке складання

процесуальних документів тощо) вони навіть не розглядають. Саме у цьому і полягає проблема розуміння майбутньої професії і подальше професійне ставлення до неї під час виконання професійних обов'язків. Тому ми вважаємо, що на стадії вибору майбутньої професії необхідно надати можливість особам ознайомитись із правоохоронною діяльністю. Одним зі шляхів вирішення цього аспекту є довузівська підготовка майбутніх правоохоронців.

Отже, довузівська підготовка має важливе значення для майбутніх працівників МВС та сприятиме обізнаності у галузі професії та можливих проблем, що можуть виникати під час виконання професійних обов'язків.

Вузівська підготовка.

Важливим аспектом професіогенезу працівника поліції є отримання освіти у ВНЗ МВС України. Вузівська підготовка складається із трьох етапів: вступ до ВНЗ МВС України, навчання у ВНЗ МВС України та закінчення навчання.

Відбір кандидатів на навчання здійснюється підрозділами кадрового забезпечення органів і підрозділів внутрішніх справ та внутрішніх військ спільно з постійно діючими комісіями з питань профорієнтації кандидатів та відбірковими комісіями ВНЗ МВС відповідно до вимог Закону України «Про Національну поліцію» [11], Наказу МВС України «Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України» від 15 квітня 2016 року № 315 [12] тощо.

Конкурсний відбір кандидатів на навчання до ВНЗ МВС здійснюється за результатами зовнішнього незалежного тестування, підтвердженого сертифікатами Українського центру оцінювання якості освіти, а також психологічного обстеження, оцінки рівня фізичної підготовки вступників до ВНЗ та співбесіди щодо готовності до проходження служби в органах внутрішніх справ.

Згідно з Наказом МВС України «Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України» від 15 квітня 2016 року № 315 [13] ВНЗ МВС розробляють правила прийому на навчання на підставі Умов прийому до вищих навчальних закладів України і погоджують їх з Департаментом кадрового забезпечення МВС і МОН України. Терміни проведення конкурсу сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, перелік та форми проведення вступних екзаменів до ВНЗ МВС устанавлюються МВС за погодженням з МОН України.

Навчання у ВНЗ.

1. **Навчальна підготовка.** Базис навчання у ВНЗ, безумовно, зосереджений на самому процесі навчання, який складається із таких напрямів форм організації навчального процесу: навчальний (лекційні заняття, семінарські, практичні заняття та ділові ігри), виховний, практичний та самостійна підготовка.

Лекційні заняття. Вони встановлюють базис теоретичного матеріалу, який спрямовує курсантів у необхідний напрям вивчення теми та подальшого самостійного опрацювання.

Семінарські, практичні заняття та ділові ігри.

Семінарські, практичні заняття. Закріплення теоретичного матеріалу і його перевірка здійснюються під час семінарських та практичних занять, під час яких ми більше уваги звертаємо на організацію попередньої самостійної роботи курсантів з вивчення нового матеріалу. Методика проведення занять науково-педагогічним складом

базується на трьох складових: бесіда з навчальних питань, дискусії з навчальних питань, обговорення реферативних повідомлень. Їх основа пов'язана із поглибленням, розширенням, деталізацією знань, отриманих на лекції в узагальненій формі, і сприянням виробленню навичок професійної діяльності. Вони розвивають наукове мислення і мову, дають змогу перевірити знання курсантів і виступають як засоби оперативного зворотного зв'язку.

Так, нами була запропонована нова методика заслуховування реферативних повідомлень з метою зосередження уваги усієї аудиторії. Для цього науково-педагогічний працівник признає декілька осіб-опонентів, які, слухаючи реферат, складають питання по ньому, але ці питання вони будуть ставити не доповідачеві, а тим, кого визначить науково-педагогічний працівник після заслуховування реферату. Це дає змогу зосередитись на доповіді усієї аудиторії, тому що вони не знають, до кого будуть звернуті питання.

Ділові ігри. Вони є формою відтворення наочного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця, моделюваннями таких систем та ситуацій, які характерні для правоохоронної діяльності. За допомогою знакових засобів (мова, графіка, таблиці, документи) в діловій грі відтворюється професійна обстановка, схожа за основними сутнісними характеристиками з реальною. Водночас в діловій грі відтворюються лише типові, узагальнені ситуації в стислому масштабі часу.

Зазвичай процес організації навчання у ВНЗ спрямований на надання великого годинного навантаження на лекційні заняття, годин для семінарських, практичних занять та ділових ігор недостатньо не тільки для закріплення матеріалу, але і подальшого його збереження у пам'яті. Тому слід збільшувати кількість такого навантаження з метою детального закріплення знань, розвитку вмінь та здатності їх використовувати. Також дієвим є проведення занять з елементами тренінгу та запрошення працівників практичних органів на лекційні та семінарські заняття.

Консультації. Також науково-педагогічним складом ОДУВС проводяться консультації для курсантів, які спрямовані на отримання інформації щодо підготовки до певної теми, отримання настанов та рекомендацій. Це дає змогу учасникам навчального процесу удосконалити свої знання та саморозвиватись.

Під час консультації науково-педагогічний склад допомагає курсантам самостійно вивчати та вирішувати навчальні проблеми, вибрати ефективні методи роботи, орієнтує їх на головні питання курсу навчання, які необхідно пропрацювати найбільш глибоко, та надає відповіді на окремі питання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

2. **Виховна діяльність** здійснюється під впливом спеціальних підготовлених і планованих виховних дій, мета яких спрямована на очікування змін в особистості. Блоки дисциплін, достатньо повно представлених в навчальних планах спеціальності, дають можливість отримання етичного, естетичного, фізичного, правового, цивільного, економічного, розумового, екологічного, трудового та іншого виховання.

3. **Практична діяльність.** Вона обумовлюється безпосереднім закріпленням отриманих знань у процесі практичного відтворення.

4. **Самостійна робота.** Навчити курсантів самостійно вчитися – це одне з головних завдань науково-педагогічних працівників ОДУВС. Успішність самостійного навчання багато в чому буде залежати і від ступеня попереднього оволодіння ними методикою роботи над навчальними матеріалами. Особливо це важливо за умов розвитку суспільних відносин і різноманітних прийомів та засобів у скоєнні злочинів, відповідно, об'єм необхідних знань для фахівців

органів досудового слідства різко та швидко збільшується і не завжди можна робити головну ставку на засвоєнні необхідної суми фактів. Тому їм важливо вміти самостійно поповнювати свої знання і не тільки, щоб орієнтуватися в стрімкому потоці нормативно-законодавчих змін, але й вміти їх використовувати для узагальнення конкретних функціональних обов'язків.

Відповідно, самостійна робота є важливою і невід'ємною складовою частиною організації навчального процесу та основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від навчальних занять. На виконання спроможності курсантів до самостійної роботи науково-педагогічному складу необхідно підпорядкувати всі заходи організації та проведення навчально-виховного процесу, який необхідно будувати так, щоб він навчав їх творчому та науковому підходу до вивчення будь-якого навчального чи проблемного питання в ході самостійної роботи.

Отже, розвиток та формування різновидів готовності курсантів ВНЗ спрямований у послідовній взаємозалежності навчальної, виховної, практичної та самостійної роботи. Адж завдання вищої освіти не тільки спрямоване на оснащення знань, умінь та навичок, але й на здатність їх виконувати по завершенню навчання. Слід зазначити, що здебільшого у ВНЗ, відповідно до навчальних планів, домінують лекційні заняття і менша кількість семінарських та практичних. Ми вважаємо це основними недоліком для розвитку компетентної особи, оскільки знання необхідно постійно закріплювати практичними заняттями з метою їх усвідомлення, формування професійних вмінь та навичок.

Післявузівська підготовка.

Така підготовка полягає у безперервному процесі навчання із постійним самовдосконаленням та підвищенням кваліфікації.

Висновки. Отже, висококваліфікований та конкурентоспроможний працівник Національної поліції проходить етапи становлення від довузівського рівня (включає в себе правовиховну, правоосвітницьку, профорієнтаційну підготовку), вузівської підготовки (складається із трьох етапів: вступ до ВНЗ, навчання у ВНЗ та закінчення навчання) й післявузівської підготовки (самовдосконалення та підвищення кваліфікації).

Підготовка фахівців для правоохоронних органів включає в себе довузівський, вузівський та післявузівський етапи, які безперервно спрямовані на формування різновидів готовності до практичної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-18 із змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Цільмак О.М. Психологічна структура слідчої діяльності / О.М. Цільмак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна : збірник наукових праць / головний редактор М.М. Цимбалюк. – Вип. 2 (1). – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – С. 330–338.
3. Думко Ф.К. Професійно-психологічна підготовка співробітників ОВС : [навч. посіб.] / Ф.К. Думко, Г.Є. Запорожцева. – О. : ОІВС, 2000. – 46 с.
4. Психологія слідчої діяльності : [навч. посіб.] / за заг. ред. Л.І. Казміренка. – К. : Правова єдність, 2009. – 199 с.
5. Про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання : Рекомендації міжнародної організації праці від 17 червня 2004 року № 195 : за станом на 1 червня 2015 року № 993_532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_532.
6. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів: Конвенція Міжнародної організації праці від 23 червня 1975 року

№ 150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

7. Про утворення Ради з питань професійної орієнтації населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2009 року № 28 із змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/28-2009-п>.

8. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 року № 842 із змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-п>.

9. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 року № 150-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/150-2010-р>.

10. Про національну поліцію : Закон України від 2 липня

2015 року № 580 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

11. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-18 із змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

12. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України : Наказ МВС України від 15 квітня 2016 року № 315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0668-16>.

13. Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 15 квітня 2016 року № 315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0668-16>.